

Széchenyi botrány Budapesten

A hitbizományi javaslat tárgyalásánál a magyar felsőházban felszólalt úgy is mint hitbizományos, úgy is, mint a legnagyobb magyarnak az ivadéka, Széchenyi Aladár gróf. Idézzük a felszólalásból a következőket:

„Széchenyi István gróf személyével kapcsolatban rövid kitérésre kérek engedélyt a mélyen tisztelt felsőháztól. Rövid idővel ezelőtt megjelent Surányi Miklós tollából egy háromkötetes regény, mely Széchenyi Istvánról szól. Olyan cselekedetekről ír, melyek sohasem történtek meg, de feltéve, ha igaza lenne annak a regényírónak és így, amit ír, megfelelné a valóságnak, még abban az esetben sem lett volna szabad egy magyar embernek a legnagyobb magyar emlékét hemcsokolni. Ez már nem is az olcsó közönség félrevezetése, nem is tekintélyrombolás, ez egyszerűen százszázalékos kegyeletstértés. A regényírásnak ilyen fajtáját és módját mélységesen elítélem és bizonyosra veszem, hogy a felsőház osztja a véleményemet.” (Taps, helyeslés.)

Amint látjuk, Széchenyi Aladár gróf főleg azt róta meg, hogy Széchenyi Istvánt, a legnagyobb magyarat huřcolták a nyilvánosság elé és így a legnagyobb magyar meghurcolásában voltaképpen a nemzet kegyeletének és becsületének a sérelmezése forog fenn. A „legnagyobb magyar” minősítéséhez talán lehetne valamelyest hozzászólni. Kossuth Lajos adta neki ezt a nevet, mikor még nem volt miniszter, sem államfő, tehát semmiképen sem volt hivatalos hatáskörébe eső dolog valakit ilyen méltóságra kinevezni. Tette ezt egy egzaltált pillanatában. De ma már bizvást megállapíthatjuk, hogy ez a minősítés tulzás, mert saját kortársai között is volt akárhány, aki volt olyan nagy, vagy nagyobb magyar, mint ő, hogy többet ne mondjak, maga Kossuth Lajos, de volt Wesselényi

Miklós báró is olyan nagy magyar, Töleky László is, Nyáry Pál, Damjanich, Petőfi, Kölcsey, Vörösmarthy is... Az igaz, hogy Széchenyi igyekezett a nemesség egyik-másik balitéletét letörni, tudományos munkásságával és személyes agitációjával világitván meg, hogy a nemesség illetőleg a nemesi birtok teljes köztehermentessége az országot a végleges pusztulás felé vezeti. Konzervatív, nemes ur léttére sok keserű igét vágott olykor kiváltságos, nemes kartársai orcájába, de cselekedetei eme kemény igazságokkal nem mindig voltak összhangban.

Széchenyi István gróf paraplé forradalomnak nevezte március 15-ét és 1848 április 10-én, mikor már forradalmi miniszter volt, a következő kijelentést tette: „A nagylelkű magyar nemesség bocsátotta a jogok sáncaiba a népet”. Aki negyvennyolcas miniszter létére ilyen kijelentést bocsájthatott ki az ajkán, habár tudván tudta, hogy a nép saját maga harcolta ki a jogait és nem a „nagylelkű nemességtől” kapta alamizsnaként, arra talán mai nap még sem lehet a „legnagyobb magyar” jelzőt alkalmazni. Ő volt különben, aki követő társa Somssich Pál utján megakadályozta, hogy országos megváltásban részesüljenek azok az urbéreszek is, akiknek a birtoka nem foglaltatott be az urbéri táblákba. Ezeknek azután egy emberöltő múltán kellett megváltani magukat — a saját költésükön. Az első százezer magyart ez hajtotta ki Amerikába, mert otthon a váltásösszeget nem lehetett előteremteni.

Az igaz, hogy írói és politikai érdemein kívül volt még egy nagy érdeme. Kossuth Lajos éppen ezért nevezte el a legnagyobb magyarnak: az 1825-i országgyűlésen egy felállítandó tudományos akadémia javára felajánlotta jószágainak egyévi jövedelmét, 60.000 pengő forintot. Ehhez fogható áldozatkészséget a nemesi világ tagjaitól nem is tapasztaltunk. Csak

hogyan... csak úgy ezt az összeget felajánlotta, de nem fizette ki. Csak, amikor a Pesti Napló 1903-ban szellőztette, hogy a legnagyobb magyar által felajánlott 60.000 pengő forint máig is kifizetetlen, — bár az utolsó évtizedekben, talán az alkotmány visszaállítása óta fizették az ötpercentes kamatját, — fizettek be 1903 évben a Széchenyi örökösök 126.000 koronát az Akadémia pénztárába.

Nem akarok a koszorujából egy levélkét sem letépni, lehet, hogy a magasztjában a legkülönb lehetett és ha így formuláznánk meg Kossuth mondását, hogy Széchenyi István a legnagyobb „magyar gróf”, nem is vetnék ellene kifogást. Művelt ember, bejárta a világot, gentleman, olvasott ember, ha huszonötben még nem is, de negyvennyolcban már ismerte az akkori haladó irodalmat, amelynek az emlőin nevelődött a negyvennyolcas nemzedék: Kossuth Lajos, Wesselényi Miklós, Nyáry Pál, Battyányi Kázmér, stb., de mindezek a forradalmi országgyűlésen restelték volna mondani, hogy az ország költségén eszközölt tehermentesítés a „nagy-lelkű magyar nemességnek” a ténye.

Surányi Miklós az őt ért támadással kapcsolatban a következőket mondotta az újságíróknak: „Hasonló sorsa volt nemcsak Székfü Gyula „Száműzött Rákóczi”-jának, hanem Herceg Ferenc „Ocskay brigadérosának” is. Bevallom, ebben a társaságban jól érzem magam. Több mondanivalóm nincs.”

Szekfü Gyula nem regényt írt, hanem úgynevezett történelmet. De nem azért írta, hogy rácafoljon történelmi hazugságokra, hanem, hogy új hazugságokat találjon ki, amelyekkel Rákóczi Ferencnek emlékéet mocskolni lehet. Székfü Gyula a „Száműzött Rákóczit” akkor írta, amikor Rákóczi hamvait hazahozták Rodostoból. Ebbe a korba esik bele Herceg Ferenc „Ocskay brigadérosa”.

A diadalmas hős, Ocskay, kihallga-

tásra jelentkezik, de a fejedelem kiüzeni, hogy nincs most ideje fogadni, külsőt azután, hogy azért nem, mert sétálni ment az agarával. Ez az élmény hajtja a dölyfös, gögős és győzhetetlen kurucot árulásra.

Tudnivaló azonban, hogy Ocskay a leg-hívtányabb himpellér volt, akinek a neve beletévedt a történelembe. Közbüntet-tekért, rablásért, erőszaktevéletért bélyeget sütött a hóhér a hátára, valami lopásért a fülét is levágták. El lehet gondolni, hogy milyen ember volt, ha testvére, becsületes, mocskok híján való ember benne volt ama összeesküvésben, amelyik az elfogására és az agyonverésére vállalkozott. Ennek a hívtány embernek volt annyi igéző ereje, hogy megtudta magának feleségül szerezni Tisza Ilonát, „tisza, szerető, önfeláldozó” nőt. Herceg Ferenc ezt a haramiát választotta ki nemzeti hőseül azért, hogy egyet ruglasson Rákóczi Ferenc emlékébe. A nagy Herceg Ferenc itt egy csapásra két legyet ütött, mert Tisza Ilona személye módot adott Tisza István-nak tömjénezni, Rákóczi lepocskondiázása és az áruló Ocskainak a glorifikálása módot adott hajbókolni a császár előtt is.

Ezen a példán bátorodott fel Székfü Gyula és írt egy történetet, amelyben megírta a többi között, hogy Rákóczi Ferenc a párisi emigrációban játék- és bordélyházat tartott fenn.

Szekfü Gyula ez állítása hazugság. Székfü „Száműzött Rákóczi”-ban leírja a magyar emigráció történetét Párisban, de az emigráció dolgai nem Rákóczi tényei. Rákóczi Párisban a királyi ház tagja volt, mint rokonnak XIV Lajos olyan évdíjat állapított meg, amelyből a királyi ház tagjához illő életet folytathatott és fejthetett ki. Azonban úgy a kuruc háború sikertelensége, mint egy neki drága, kedves teremtnének a halála szinte vakbuzgóan vallásos életre hajtotta. Egy öreg királyi hercegnőnek a körében, akit az akkori párisi közvélemény az udvar egyetlen tisztességes asszonyának neve-

zett, töltötte ideje nagy részét, az évdij-nak negyed részét sem költötte magára, hanem szétoasztotta.

Székfünek egyetlen adata van állítása bizonyítására, amely szerint egy egykorú napló azt állítja egy emigránsról, hogy a Palais Royalban játékermet tart fenn. Ez lehet igaz és lehet nemigaz. Egyébb forrást nem nevez meg és ennek a forrásnak a hitelessége és megbízhatósága nincs bizonyítva, de még ha igaz lenne is, semmi névvel nevezendő köze ehhez Rákóczinak nem volt és nem is lehetett. Aki templombajárrsal és egy öreg hercegnő környezetében ájtatos diskurzussal tölti az idejét, este jókor lefekszik, soha nem éjszakázik, soha ki nem jár társa-

ságba, akinek busás évdija van királyi rokonától, az sem játékház, sem bordély jövedelmére nem szorul. Abban a forrásban, amelyre hivatkozik Székfü ilyesmire utalás nincs.

Ez az ember nem tudhatja mit jelent az emigráció. Járt ő annak idején az ellenzéki és a haladó lelkek körül, ajánlkozott a baloldalnak is, de a baloldal nem fizette meg és nem tartotta elég tisztának. Így került Székfü a Habsbugok talpnyalói közé.

Mindezek után nyugodtan megállapíthatjuk, hogy Surányi könyvében valami nem tiszta, ha Székfü Gyula és Herceg Ferenc társaságában érzi jól magát.

Fényes S.

Tiborok és Tiborcok

Mai magyar kultur-történelem: a „Szinházi Élet”. Film és nő, könyv és író, színház és színész, bál és kozmetika, itt ezeken a hasábokon szinesednek tömegvalóságá. Elérhetetlenségükben így lesznek közkinccsek. Egy zseniális üzlet itt és így nyer a közönség vágyálma áhitatában — kulturrangot. A Gerbaudtársadalom pletykaközlőnye a magyar középosztály kulturvalóságát, kulturatívóját jelenti. Gerbaudtársadalom: a színésznő és a bankár, az aranyifjú és a flapper, a gigolo és a jampec, a teniszbajnok és a bálkirálynő, a frakk és a tiszt a tiszta atmoszférája. Gerbaudtársadalom: mindenki, aki éli, nézi és áhitozza. Atmoszféra, mely a kispolgárt hipnotizálja, mely gyorsabb lélegzésre készíti a provincializmust, pletyka-közlőny, mely a tiszabürgözdí nőegyleti elnöknőnek bibliát jelent, hollywoodi reményt a lányának és a jampeclelket a fiának. Szemfényvesztés, üres léhaság, színesen csillogó veszélyes tűz, mely az oktalan pilléket és lepkéket gyógyíthatatlan illuziókba ringatja és szárnypörkölésre csábítja. A Színházi Élet által közvetített Gerbaudtársadalom pontos szociológiai ke-

resztmetszet, a középosztály színes haláltűkre, a magyar élet antiszociális voltának egyik magyarzata és dokumentuma. Ahol a „társadalom“-fogalom helyét majdnem kiríthatatlanul elfoglalta a „társaság“-fogalom, ott a kultura törvényesen csak kosztüm-premierré, zsurrá, banketté, brids-délutáná szinesedhet. Ez kultura nem más, mint egy célnélküli, tartalmatlan társadalom „társasági” élete premier plánban. Egy reflektorfényben szinesedő nagy nyilvános ház, melynek hireit, képeit, eseményeit, pletykáit elfojtott lélegzettel lesik és várják, élik és élvezik a kívül rekedtek: a szürke mindennap, a vigszatlan lét, a porban fuldokló vidék Tiborcai, akik a frakkos Tiborok életét nézik és vágyják, káromolják és áhitozzák a Színházi Élet pontos heti feltalálásaiban. Tiborok és Tiborcok: micsoda közösség, micsoda valóság! De valóság, amivel számolni kell. Aki ezt az antiszociális valóságközösséget figyelmen kívül hagyja, az kinullázta a magyar élet egyik legfőbb és legjellemzőbb tünetét, a legszomorubb kulturális és szociális valóság jegyét: a Gerbaudtársadalmat: a